

VAN WIE is het platteland?

Theaterproductie 'Boerderij in de Buurt' zet aan tot discussie

Nu het platteland weer hot lijkt te zijn - Rem Koolhaas ontdekte het, de prijsvraag Brood en Spelen levert veel ideeën op voor een nieuwe inrichting van het platteland in Brabant, Gelderland en Overijssel en ook de EO Wijers-prijsvraag 2020 kiest het platteland als thema - neemt de behoefte aan meer achtergrond bij de vraagstukken van het platteland toe. Van wie is het platteland eigenlijk en hoe wordt het beleefd?

Door **Gerard Hendrix** (HX, Agrarisch Erfgoed Nederland)

Agrarisch Erfgoed Nederland ging de afgelopen maanden de boer op met de interactieve theatervoorstelling 'Boerderij in de Buurt'. De voorstelling gaat over nieuwe kansen voor het platteland (zie kader) en is bedoeld om discussie met het publiek uit te lokken: hoe zien we de toekomst van het platteland?

VOOROORDELEN

Het theaterstuk hanteert stereotypen. De boze boer, weinig inschikkelijk. De burger, die maar 'wat doet' en die een 'fijn neusje' heeft - mensen die geen last willen hebben van een belemmerd uitzicht of andere ongemakken van het boerenleven en tegen ontwikkeling zijn. De beroepsbezwaarmaker is er natuurlijk ook. En de overheid: de gemeente die weinig soepel met regels omgaat, die het maar laat gebeuren en de vergunningentrajecten onnodig rekt. Zolang zelfs, dat innovaties alweer achterhaald zijn. Alle karikaturen zijn met opzet gekozen, want ze geven extra aanleiding voor de discussie. In de praktijk, tijdens die discussies, blijkt het overigens nauwelijks anders te zijn; ook dan worden (voor)oordelen niet geschuwd. Ze zitten kennelijk diep.

BOEREN EN BURGERS

Het gesprek naar aanleiding van de voorstelling blijkt vooral, meer dan misschien van tevoren gedacht en verwacht, te gaan over de clash tussen de boeren en de burgers. Er komen steeds meer burgers op het platteland te wonen terwijl het afnemend

aantal boeren nog steeds het karakter van het landschap bepaalt. Door de toenemende schaal en intensiteit van de agrarische bedrijvigheid bepalen ze dat misschien wel meer dan ooit. Dat wringt. De boer wil vooral aangesproken worden op het feit dat hij/zij ondernemer is en het landelijk gebied nodig heeft voor de productie van ons voedsel. In de ogen van de boer is het niet terecht dat de burger ervan uitgaat dat er geen overlast is op het platteland, ter-

wijl die toch van te voren kon weten dat het er soms stinkt naar mest en dat er sprake is van bedrijvigheid.

Veel komt terug in de kernvraag: van wie is het platteland? Met de komst van nieuwe mensen naar het platteland - niet slechts zij die er alleen maar willen wonen, maar steeds vaker ook mensen die in een boerderij een niet-agrarisch bedrijf willen starten - moet die vraag wellicht een nieuw antwoord krijgen.

“Met de toenemende investeringen van beide partijen, groeit beider belang.”

Is het inderdaad zo eenvoudig dat wie de meeste grond heeft, het voor het zeggen heeft? Geldt het recht van de sterkste of dat van degene die er het eerst was?

VAN WIE IS HET PLATTELAND?

Het platteland wordt steeds meer een woon- en werkomgeving van niet-agrariërs, terwijl de impact van de landbouw op de woon- en leefomgeving groter is dan voorheen: bedrijven en machines zijn groter, er zijn meer dieren, er is meer transport van voer en mest.

Maar ook de belangen van de nieuwe plattelanders zijn toegenomen. Zij investeren in een droom: het opknappen en transformeren van een oude boerderij, het starten van een nieuw bedrijf of het aanleggen van een bijzondere tuin. Met de toenemende investeringen van beide partijen, groeit beider belang.

Anders dan een bedrijventerrein is het platteland veel meer dan alleen een productielandschap. Het heeft ook de functie van wonen, van recreëren en van genereren van schone lucht, om er maar een paar te noemen. Niet alleen voor eigenaren, maar voor een grote groep van andersoortige gebruikers. Steeds meer bewoners en bezoekers van het platteland maken zich zorgen over de schaalvergroting en intensivering, over de toegenomen landbouwbedrijvigheid en de aard van de landbouwinnovaties,

Twintig theatervoorstellingen

Agrarisch Erfgoed Nederland (AEN), de koepel van 15 boerderijstichtingen in Nederland, organiseerde in de eerste helft van 2018 de theatervoorstelling 'Boerderij in de Buurt'. Die gaat over grote veranderingen op het platteland en de gevolgen hiervan voor het behoud van het erfgoed. Het zijn immers vaak de boerderijen die de kraak en smaak van een gebied bepalen.

In het driejarenprogramma van de koepel staan functieverandering en herbestemming centraal, in relatie tot de omgeving. De ambities zijn uitgewerkt in het manifest 'Gebruik de Boerderij' dat eind 2017 werd gepresenteerd. Zie: <http://bit.ly/Gebruikdeboerderij>

De theatervoorstelling die zo'n 20 keer verspreid in Nederland wordt gespeeld, brengt actuele thema's van het platteland voor het voetlicht. Denk aan de verhouding boer-burger, regelgeving van de overheid, herbestemming van vrijkomende bebouwing en communicatie met de buurt. In het stuk worden de thema's aangedikt neergezet. Voordat de laatste scène wordt gespeeld, vindt een gesprek plaats met het publiek over wat zij zojuist hebben gezien en over mogelijke oplossingen voor de getoonde vraagstukken.

Yvonne Haan schreef de voorstelling Boerderij in de Buurt op basis van een tiental gesprekken met boeren en burgers met verschillende achtergronden. Gerja Meima regisseert het stuk. De spelers zijn gerekruteerd in de IJsselstreek en bij iedere voorstelling zijn er twee lokale gastspelers.

Mag die groep hier niks van vinden omdat ze geen eigenaar van de grond is? En, naar verluidt, ook niet meer wil betalen voor het voedsel? Hier kan de dialoog over gaan.

De overheid, met name de gemeente, heeft een sturende rol in deze discussie. Zij dient breed te kijken naar de toekomstige samenleving op het platteland. Zij kan en moet een actieve rol spelen in het (laten) begeleiden van de dialoog. Bovendien zou de

overheid het tot haar taak kunnen rekenen nieuwe initiatieven te beoordelen en te faciliteren.

Misschien leiden dergelijke dialogen wel tot nieuwe verbanden tussen burgers en boeren, tot onverwachte arrangementen, zelfs nieuwe landschappen. Een buurt adopteert een stuk grond met de boerderijen erbij. Compleet met alle verhalen...

Ook het behoud van het agrarisch erfgoed is een zaak van een open dialoog en goed verbinden: vorm een netwerk van betrokkenen, een community van bewoners. Je doet het niet meer alleen, maar samen.

GOED OVERLEG IS DE CRUX

In de discussies met het publiek die onderdeel vormden van de theatervoorstelling Boerderij in de buurt, gaat vooral het over de noodzaak om in te gesprek blijven met elkaar, al dan niet aan 'de keukentafel'. Of aan 'de gebiedstafel', via een gebiedsdialog. Bezwaarschriften en claims, zoals die bij boer Bart tijdens het stuk op tafel worden gelegd, zijn uit den boze. Overleg is de crux van harmonieus samenleven op het platteland.

Het zou goed zijn als er meer gebiedsmanagers komen die initiatieven op het platteland bij elkaar kunnen brengen, die kunnen bemiddelen en het gesprek faciliteren. Zij moeten daarbij vooral niet de fout maken om zelf met de oplossingen komen. Die moeten uit het gebied zelf komen.

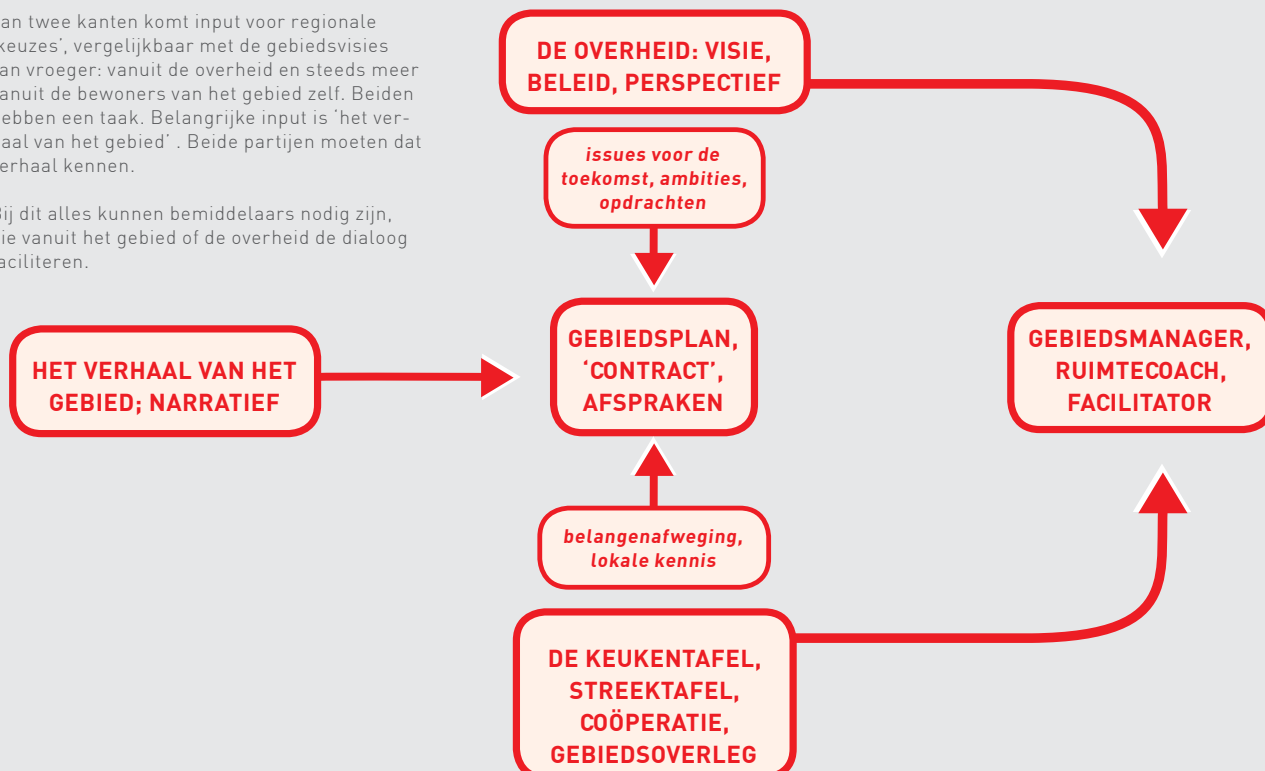
“Die toekomst moeten bewoners en gebruikers zelf maken, met elkaar. De overheid ondersteunt en faciliteert hierbij.”

Voortbouwend op de publieksdiscussies komen we tot de conclusie dat als we willen dat het platteland met alles wat daarbij hoort zoals voedselveiligheid, ruimtelijke kwaliteit, gezondheid, klimaat, energie en het te behouden erfgoed, de goede kant op beweegt, dit dan vraagt om visie en regie. Die visie moet krachtig zijn als het gaat om het formuleren van doelen, om het duiden van de richting die we in moeten slaan. Niet met regels, maar met een inspirerend verhaal. Een verhaal dat klopt. Dat het heden met het verleden verbindt en dat weer koppelt aan de gewenste toekomst. Een verhaal dat stevig koers geeft en verder

HOE KOMEN WE VERDER? MET VISIE EN REGIE.

Van twee kanten komt input voor regionale 'keuzes', vergelijkbaar met de gebiedsvisies van vroeger: vanuit de overheid en steeds meer vanuit de bewoners van het gebied zelf. Beiden hebben een taak. Belangrijke input is 'het verhaal van het gebied'. Beide partijen moeten dat verhaal kennen.

Bij dit alles kunnen bemiddelaars nodig zijn, die vanuit het gebied of de overheid de dialoog faciliteren.

kijkt dan een postzegel. Het initiatief hiervoor mogen we van de overheid verwachten, maar niet zonder bewoners en ondernemers hierbij te betrekken.

Die toekomst moeten bewoners en gebruikers zelf maken, met elkaar. De overheid ondersteunt en faciliteert hierbij, het liefst als één overheid, met één opvatting.

En waar het niet hard genoeg gaat, kan de overheid de regie pakken. Soms op grote schaal, zoals bij Ruimte voor de Rivier en soms heel klein, zoals bij een conflict in de buurt. Die rol mogen burgers en boeren van de overheid verwachten. Want we hebben geleerd van de ontwikkelingsplanologie dat er maar een partij is die opkomt voor het welgevallige maar ook, voor sommige, onwelgevallige maatschappelijk belang, dat is nog altijd de overheid.

SAMENVATTING 'BOERDERIJ IN DE BUURT'

Boris en Emma hebben 30 jaar geleden een boerderij gekocht en opgeknapt. De boerderij heeft nu een woonbestemming. Emma is kostwinner, zij heeft een goedlopend internationaal bedrijf en is eigenlijk altijd op reis. Boris is lifestylecoach en werkt vanuit de boerderij. Een groot deel van het onderhoud van de boerderij en de tuin wordt bekostigd door yogalessen en meditatie/lifestyle coaching die hij in de tuin en de verbouwde stallen organiseert. Emma's ouders, Jet en Hans, wonen in een caravan op het erf. Emma's vader hielp en helpt Boris nog steeds mee met klussen op de boerderij. Ongeveer vijf jaar geleden ontstond het plan om de schuur op het erf om te bouwen tot tweede woning, waar de ouders van Emma hun intrek zouden nemen en hun oude dag zouden slijten. Ze trokken in de caravan met de verwachting dat ze meteen aan de verbouwing van de schuur zouden kunnen beginnen.

Het verbouwingsproject is gestagneerd. De schuur blijkt binnen de stankcirkel van buurman (boer) Bart te vallen en kan daarom geen woonbestemming krijgen. Emma, Boris en Saar (gebiedsmanager) proberen Bart zover te krijgen dat hij zijn bouwblok verplaatst. Hij weigert, hij wil juist uitbreiden; dat is de enige mogelijkheid om de zaak draaiende te houden, zodat Kees, zijn dochter de boerderij straks kan overnemen.

De schuur raakt steeds verder in verval en de situatie escaleert. Er komt storm. De moeder van Emma pakt haar koffers. De bliksem slaat in de schuur...